

Förstudie

Förutsättningar för ett fontänhus i Falun

av Lennart Martinsson
på initiativ av Samordningsförbundet Finsam Falun, 2016

*Återhämtning från psykisk ohälsa är ofta en lång
och krokig process som påverkar flera delar av livet.
Det måste återspeglas i den rehabilitering som erbjuds.*

Innehållsförteckning

Uppdraget	4
Bakgrund	4
Fontänhuskonceptet	5
Organisation	6
Samverkansaktörer	6
Finansiering	6
Framgångsfaktorer i fontänhus	6
Kartläggning av behovsgruppen	8
Falun kommun: Arbetsmarknadsenheten	8
Jobb och praktikgruppen 8 • Mottagningsteamet 8 • Coachingteamet 9 • Ungdomsslussen 9	
• Arbetscenter 9	
Falun kommun: Socialförvaltningen	10
Daglig verksamhet, arbete och sysselsättning 10 • Försörjningsstödsenheten 11	
Landstinget	11
Vårdcentralerna 11 • Ungdomsmottagningen 11 • Arbetsterapeuterna 11 • Psykiatri-	
mottagningen 11 • Norslundsgruppen 11	
Intresseföreningarna	12
Studieförbunden	12
Arbetsförmedlingen	12
Försäkringskassan	12
Personliga Ombud	13
Region Dalarna	13
Personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa	13
Sammanfattning	14
Hur många personer med psykisk ohälsa står utan sysselsättning i Falun 14 • Vad har de för	
försörjning 15 • Vilka insatser har de fått tidigare? 15 • Vilka behov av insatser för att närma	
sig arbetsmarknaden har de? 15 • Vem har det långsiktiga ansvaret för gruppen 15	
Förutsättningar för ett fontänhus i Falun	16
Varför ett fontänhus?	16
Vinster i Falun	16
Målsättning och syfte	16
Troliga konsekvenser om inte fontänhus eller liknande startas	16
Slutsats	17
Internationella riktlinjer för klubbhusprogram	18

Uppdraget

Förstudien innehåller två uppdrag.

Utred förutsättningarna för ett fontänhus i Falun:

- Hur ser fontänhuskonceptet ut?
- Vilka förutsättningar finns i Falun?
- Vad är framgångsfaktorerna?
- Mål, syfte
- Finansiering
- Organisation
- Samverkansaktörer

Kartlägg behovsgruppen: personer med psykisk funktionsnedsättning utan sysselsättning:

- Hur många personer saknar sysselsättning?
- Vad har de för försörjning?
- Vilka insatser har de fått tidigare?
- Vilka behov av insatser har de för att närma sig arbetsmarknaden?
- Vem har det långsiktiga ansvaret för gruppen?

BAKGRUND

Under 2015 uppsökte cirka 100 personer *mottagnings-teamet* för att få stöd i att hitta rätt insats som motsvarade deras behov av rehabilitering, sysselsättning, praktik etc. Av dessa var 20 för sjuka för att kunna påbörja en arbetslivsinriktad rehabilitering. En sysselsättningsplats inom socialpsykiatrins verksamheter var inte heller lämplig. De tillhör inte heller någon av personkretsarna inom ramen för LSS dagliga verksamheter.

Försäkringskassans handläggare som arbetar med aktivitetsersättningsärenden har under flera år påtalat bristen på sysselsättning för sina unga kunder (19–29 år).

För några år sedan tog *socialförvaltningen* (via bland annat biståndshandläggare) initiativ till att bjuda hit ett

fontänhus från Stockholm för att få veta hur de arbetar med personer med psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning. Tanken på ett fontänhus i Falun lades dock ned efter ett tag.

Anställda inom *landstingets psykiatriverksamhet* uttrycker också att ett fontänhus i Falun skulle vara bra för deras patienter, liksom gör tidigare deltagare inom olika Finsaminsatser.

Utifrån denna bakgrund beslutade Finsams styrelse att starta en förstudie kring hur många personer som saknar sysselsättning samt om ett fontänhus skulle kunna möta behoven för den här gruppen.

Fontänhuset Falun.

Fontänhuskonceptet

Det första fontänhuset (eng. *Fountain House*) startades 1948 i New York av en grupp före detta mentalvårdspatienter. De fann det svårt att klara sig på egen hand efter utskrivning och kände ett behov av att tillsammans hjälpa och stödja varandra.

Patienterna ville skapa ett alternativ som utgick från varje människas förmåga, frihet och rätt till egna beslut. De ville också genom en meningsfull arbetsinriktad dag skapa förutsättningar för att kunna återerövra den egna självkänslan.

De ville bryta med världens traditionella fokusering på sjukdomsbilden, med erfarenheter därifrån som ensamhet, isolering och stigmatisering. De ville i stället betona förmågan till arbete, delaktighet och social gemenskap. Därigenom framhävs det friska hos människor och individens produktiva förmåga. Självförtroendet växer.

Fontänhus organiserades som ett klubbhus och genom medlemskap garanterades varje individs demokratiska rättigheter i klubbhusets verksamhet.

I Sverige finns det tolv fontänhus. Eftersom de

fokuserar på det friska kallas deltagarna följaktligen för medlemmar, inte patienter eller klienter. Medlemskapet är frivilligt, gratis och utan tidsbegränsning.

Du är välkommen och väntad på Fontänhus.

Din närvaro har betydelse för andra.

Alla önskar din medverkan.

Du behövs på Fontänhus.

Fontänhus finns över hela världen. De finns i 33 länder, består av 330 hus och når 100 000 personer varje år!

Effektiv modell. För personer med psykisk ohälsa har Fontänhusmodellen visat sig vara en effektiv rehabiliteringsmodell världen över. Modellen är effektiv, framför allt på det mänskliga planet, men också vad gäller minskade kostnader för sjukvård, socialt stöd från kommunen samt sjukersättning från staten. Med Fontänhusens inkluderande rehabiliteringsprogram kan personer som står långt från arbetsmarknaden hitta vägen tillbaka. 300

medlemmar från Sveriges Fontänhus påbörjade arbete, praktik eller studier under 2015. 1 750 medlemmar deltog i Sveriges Fontänhus verksamhet under 2015.

Grundtanken i fontänhuskonceptet är att ta tillvara och utveckla människors friska sidor genom arbete och gemenskap. Medlemmarna deltar frivilligt i verksamheten och bidrar efter förmåga för att bryta isolering, strukturera sin dag, arbeta med meningsfulla uppgifter, ingå i en gemenskap och stärka sin självkänsla. Fontänhusen är en inbjudande och inkluderande miljö där människor oavsett bakgrund, svårigheter och ålder kan delta.

Den arbetsinriktade dagen erbjuder ett varierat utbud av arbetsuppgifter och är fördelade på enheter som bland annat innefattar kök och kontor. Medlemmar deltar aktivt i husets drift, till exempel lagar mat, städar, renoverar, bemannar receptionen, hanterar post och mail, uppdaterar hemsidan och sociala medier, bokför och tar emot studiebesök. Det vill säga alla typer av uppgifter som ingår i driften av fontänhusets verksamhet. Arbetet utförs av medlemmar och handledare sida vid sida med målet att var och en ska nå bästa möjliga välbefinnande och livskvalitet.

Olika program för olika behov. Fontänhusen erbjuder ett program som ger medlemmar möjlighet att återgå till arbetsmarknaden, säkra och behålla anställningar och studieplatser samt stötta till att hitta rätt utbildningar. Ett annat program är det sociala programmet som erbjuder medlemmar deltagande i friskvård, kulturella evenemang och tillfällen för social samvaro.

Gemensamt för alla fontänhus är de 36 riktlinjer som definierar verksamheten och stöttar medlemmarnas rättigheter.

De internationella riktlinjerna för klubbhusprogram (sid. 18), som antagits enhälligt av den världsomspännande klubbhusgemenskapen, definierar klubbhusmodellen för rehabilitering. Riktlinjerna är hjärtat i klubb-

husgemenskapens framgångar med att hjälpa människor med psykisk ohälsa att undvika sjukhusvistelse samtidigt som de uppnår sociala, ekonomiska, utbildningsmässiga och yrkemässiga mål.

ORGANISATION

Fontänhus drivs av en ideell förening eller stiftelse. Konceptet bygger på medlemmarnas möjlighet till inflytande. Det finns anställda handledare som anställs av föreningen. Det finns en styrelse i vilken det ingår medlemmar, en verksamhetsansvarig och andra ideella personer.

Det är viktigt att det inte är politiker eller myndigheter som styr fontänhuset, utan medlemmarna själva. Det är av stor betydelse att individen kan få social träning, bryta sin isolering, få ökad självkänsla, sköta tider, ha ett stabilt mående och få ett hopp om att kunna lyckas.

SAMVERKANSAKTÖRER

I fontänhusen kan även studieförbund finnas och bidra med studiecirklar för medlemmar och anhöriga. Även intresseföreningar kan ha utrymme i huset vid vissa tillfällen och på så sätt stödja individer med sina kunskaper och nätverk.

FINANSIERING

Verksamheten finansieras med föreningsbidrag från främst kommun och landsting. Föreningen kan även söka medel från socialstyrelsen och arvsfonden för specifika projekt. Fontänhusen utför inte arbete mot ersättning, vilket vore i strid mot stadgarna.

FRAMGÅNGSFAKTORER I FONTÄNHUS

Det finns flera faktorer bakom framgångarna för fontänhusen. Det är frivilligt och det finns ingen tidsbegränsning för hur länge man får delta. Inga biståndsbeslut

EXEMPEL PÅ FINANSIERING AV FONTÄNHUS

tkr	Kommun	Landstinget	Socialstyrelsen	Övriga	Summa
Fontänhuset Örebro	3 184	747	850	–	4 781
Fountain House Stockholm	3 500	400	1 700	–	5 600
Fontänhuset Nyköping	2 637	629	900	46	4 212

Socialstyrelsen bidrar med pengar till definierade projekt i fontänhusen, kommuner och landsting bidrar till den löpande verksamheten. Nyköping är en kommun av ungefär samma storlek som Falun. Där bidrar också grannkommunen med 46 000 kr.

krävs. Alla är välkomna. Deltagaren får möjlighet att bryta sin isolering, strukturera sin dag, utföra meningsfulla arbetsuppgifter, umgås med andra och stärka sin självkänsla.

Psykisk ohälsa är dyr och kostnadskrävande, både för individen och samhället. Exempelvis visar en svensk rapport (*Ekman M et al. Läkartidningen 2014*) att en person med diagnosen schizofreni kostar kommun, lands- och stat omkring 500 000 kronor per år.

Vinsten är störst för individen. Hen får en plats att träffa andra i liknande situation och får komma in i rutiner, struktur, och framförallt – inte må sämre. Erfarenheter från andra fontänhus visar att deltagarna börjar må bättre av att känna tillhörighet, få rutiner och stöd. Förutsättningarna för att komma ut på arbetsmarknaden ökar och går fortare. Inläggningar på sjukhus minskar.

Även rehabiliteringen påskyndas, då verksamheten i fontänhuset är ett viktigt komplement till den behandling som ges i psykiatri/sjukvården. Medicinsk behandling och arbetslivsinriktad rehabilitering kan också fungera bättre.

Vinsten blir även att individen behöver mindre tid i – eller t.o.m. avslutar kontakten med – psykiatri, vilket innebär en vinst.

Detta gäller även andra aktörer, exempelvis socialförvaltningen. Individen får tillgång till en social rehabilitering genom anpassat arbete i fontänhuset, istället för andra insatser som kostar och som troligtvis inte är effektiva just då.

Det kan även bli lättare med en samverkan kring individen och på sikt göra insatserna som erbjuds denne för att närma sig arbetsmarknaden (eller rätt stöd och ersättning) mer effektiva. En effekt kan till exempel vara att boendestödet kan minskas helt eller delvis, en annan att Försäkringskassan kan erbjuda individer med någon form av ersättning en strukturerad sysselsättning under ersättningstiden.

Som tidigare nämnts kan fontänhuset även vara ett viktigt komplement till annat stöd eller deltagande i arbetslivsinriktad rehabiliteringsinsats.

Det har också betydelse att ett fontänhus är lätt tillgängligt, varför det är viktigt att lokal finns centralt.

Kartläggning av behovsgruppen

Kartläggningen har skett genom att personal inom olika verksamheter i Falun tillfrågats. Vissa verksamheter har kunnat ge precisa och kvantitativa svar medan andra, som studieförbund och intresseföreningar, av naturliga skäl inte har tillgång till sådan information. De har däremot tillfrågats om sina deltagares behov.

Man kan dela in arbetslösa i fyra grupper.

1. Individer med bra utbildning, kontaktnät och en inre drivkraft.
2. Individer med minst fullgod grundskoleutbildning och i flera fall även gymnasiekompetens, men som saknar drivkraft att gå vidare.
3. Individer som inte har klarat grundskolan. Flera faktorer kan ha påverkat deras skolgång och även att deras förmåga att ordna upp sin situation. De behöver insatser/stöd för att gå vidare.
4. Individer som befinner sig långt från arbetsmarknaden. De saknar utbildning, har fysiska och psykiska svårigheter som försvårar att klara av vardagen. De har svårt att höja sin utbildningsnivå eller att klara av en praktikplats.

Grupp 1 och 2 har större förutsättningar att via studier, kontakter eller på annat sätt gå vidare mot egen försörjning.

Grupp 3 och 4 är de grupper som Ungdomsslussen och Coachingteamet möter. Individerna är inskrivna vid Arbetsförmedlingen och/eller har kontakt med socialförvaltningen.

Arbetsplatserna effektivteras, ofta i besparingssyfte. Det blir svårt för dessa individer att konkurrera om arbeten på den reguljära arbetsmarknaden. I dag är det inte ens lätt för grupp 2 att komma in på arbetsmarknaden.

Det har också blivit svårare att finna arbetsgivare som tar emot individer från dessa grupper.

FALU KOMMUN: ARBETSMARKNADSENHETEN

Jobb- och praktikgruppen tar emot via mottagnings-teamet samt genom Arbetsförmedlingen och socialförvaltningen. Dess uppdrag är att stödja personer att närma sig arbetsmarknaden genom olika former av praktik.

De får ofta i uppdrag att hjälpa personer som saknar förmåga att ta emot stöd eller klara av ett arbete, även om det är anpassat. Individerna har ofta aktivitetsstöd samt ekonomiskt bistånd via försörjningsenheten på socialförvaltningen i Falu kommun.

837 individer har varit inskrivna under 2016, varav 251 har dokumenterad psykisk ohälsa. De ser att ansvaret ligger hos Arbetsförmedlingen och hos kommunen. Det finns behov av anpassade arbetsplatser, lättare arbetsuppgifter, handledare och långsiktigt stöd.

Mottagningsteamet vänder sig till långtidsarbetslösa och/eller långtidssjukskrivna i åldrarna 16–65 år som behöver stöd för att komma vidare. De sökande ska vara invånare i Falu kommun. I mottagningsteamet ingår handläggare från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, arbetsmarknadsenheten, socialförvaltningen/försörjningsstöd samt personal från öppenvård psykiatrin.

Mottagningsteamet ser en ökning av personer med psykisk ohälsa. Gruppen med svårigheter att tillgodogöra sig befintliga åtgärder för att närma sig arbetsmarknaden ökar. De här personerna är inte ”tillräckligt” sjuka för att få stöd och vård genom andra myndigheter, men inte heller så väl fungerande att de kan tillgodogöra sig de insatser som finns. I dag ser inte mottagningsteamet någon verksamhet de kan rekommendera dessa personer vidare till. Till och med coachingteamets verksamhet är för svår.

Antalet personer med aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga men utan sysselsättning blir större.

Mottagningsteamet ser behovet av en verksamhet där personer kan vara aktiva och deltagande utan krav på att närma sig arbetsmarknaden. En sådan verksamhet kan exempelvis vara ett fontänhus, där sysselsättning utan krav och biståndsbeslut erbjuds. Cirka 20 procent av

de som söker hjälp via mottagningsteamet behöver en sådan sysselsättning/åtgärd, cirka 20 personer per år.

De som söker upp mottagningsteamet har oftast försörjning via försörjningsstöd från socialförvaltningen. Mottagningsteamet ser att det långsiktiga ansvaret ligger hos kommunen, landstinget och Arbetsförmedlingen.

Coachingteamet vänder sig till personer med psykisk ohälsa i åldrarna 18–65 år som är arbetslösa och/eller sjukskrivna, och som behöver samordnat stöd från flera myndigheter för att nå egen försörjning. Deltagandet är frivilligt, men måste godkännas av berörd handläggare. Verksamheten arbetar kontinuerligt med 35–40 personer. Av dessa har cirka 20 behov av ett fontänhus.

Den som deltar får en individuell coach som ger stöd för att hitta en väg till arbete eller studier. Individens situation och behov kartläggs. Hen deltar i gruppverksamhet som förberedelse inför praktik, arbete eller studier. Man arbetar också med levnadsvanor, livsstil, psykisk och fysisk hälsa. Teamet ger stöd för att individen ska upptäcka och uppskatta sin egen förmåga och sina styrkor, vilket leder till ökat självförtroende och ökad självkänsla. Coachingteamets personal gör täta besök och uppföljningar för att stödja både deltagare och arbetsgivare. Cirka 40 procent går vidare till egen försörjning, genomsnittstiden för deltagande är 24 månader.

Cirka 50 procent av de som deltar i verksamheten saknar godkända grundskole- eller gymnasiebetyg. Därför har coachingteamet medverkat till att vuxenutbildningen startat en särskild satsning på unga vuxna som behöver läsa in gymnasiebetyg under lugna och strukturerade former (lilla gruppen). Coachingteamet har även tillsammans med ett studieförbund hjälpt deltagare att bygga upp en förening där unga vuxna med ohälsa träffas under enkla former (Öppna platsen).

De flesta deltagare i verksamheten tillhör åldersgruppen 18–30 år. Många känner sig ensamma och uttrycker att en plats att träffa andra unga i liknande situation vore bra, och även att det ska finnas arbetsuppgifter på plats.

De flesta har försörjningsstöd via socialförvaltningen. De har oftast deltagit i ett flertal åtgärder men inte kommit vidare mot egen försörjning. Många upplever att coachingteamet är "sista chansen". Gruppen står långt från arbetsmarknaden. Men vissa kan med rätt stöd och tid närma sig arbete eller studier. Många lever i ett utanförskap med isolering och ensamhet.

De flesta har inte träffat sin platsförmedlare och anser sig inte ha fått rätt stöd där och har tappat tron på att få

stöd via Arbetsförmedlingen. Många har inte heller träffat sin handläggare vid socialförvaltningen.

Coachingteamet ser att ansvaret ligger hos kommun och landsting. Man ser problem med långa väntetider vid psykiatrin och långa handläggningstider vid Försäkringskassan. Inte enbart med tanke på individens väntan på rätt stöd men även på att systemet ofta kräver medicinskt underlag för att kunna erbjuda stöd. Det är svårt att finna bra och anpassade arbetsträningsplatser för målgruppen, svårt att finna långsiktiga anställningar.

Coachingteamet anser att behovet av ett fontänhus är stort då ett sådant skulle tillgodose mångas behov av en meningsfull plats att träna sig, socialt och i ansvarstagande för verksamheten, med riktning mot arbete eller studier.

Ungdomsslussen vänder sig till unga upp till 25 år. Individerna kommer till Ungdomsslussen via socialtjänst, Arbetsförmedlingen och skolan. I dagsläget finns 160 ungdomar i verksamheten, varav 25 i direkt behov av ett fontänhus.

Ungdomsslussen ser att fler i målgruppen hamnar i utanförskap. Fler unga mår sämre. De saknar utbildning och egen drivkraft vilket gör att de får en längre väg mot arbetsmarknaden. De som saknar förmåga eller egna resurser att gå vidare, kan idag få hjälp och stöd via Ungdomsslussen.

Man kan studera på annat håll. Men vad händer när individen anser sig ha studerat klart? Ska man då fortsätta placera individen på otaliga praktikplatser med möjlighet till några månaders anställning, för att sedan stå arbetslös igen? Antalet individer som troligtvis inte kommer att få en fast anställning blir allt fler. Att skicka unga individer på praktik efter praktik med en ryggsäck av hinder, och tro att de kommer att få ett arbete, är inte realistiskt. Det gäller att fortfarande tänka arbete, tänka utbildning, men att finna en mer meningsfull åtgärd/sysselsättning i väntan på att bli "job-ready".

Arbetscenter är en enhet under Arbetsmarknads-, integrations- och kompetensförvaltningen och dess huvudsakliga uppgift är att arbetsträna och utveckla individer. När praktik genomförs på Arbetscenter ges möjlighet och stöd till att på arbetstid söka arbete eller utbildning. Verksamheten finns spridd på olika platser i Falu kommun och har cirka 110 anställda.

Hälla (skog, transport, bygg och hantverk). På Hälla på Lugnet finns den största av Arbetscenters enheter. Här arbetar cirka 45 personer med olika typer av utomhusarbeten såsom snickeri, byggnation, skogsarbete, städ och transport.

Ta Till Vara. En secondhandbutik som hanterar nästan allt utom kläder. Möbler, datorer, cyklar, vinyl, husgeråd. Här finns också cykelverkstad och replokaler. Hämtar och levererar varor hos kunder. De tar emot saker på Falu Energi & Vattens avfallsanläggning på Ingarvet. Arbetsplatserna de erbjuder varierar både i fysisk ansträngning och svårighetsgrad.

Järlindens Gärd. Kommunens egen konferensgård ligger i direkt anslutning till riksskidstadion på Lugnet. Här kan upp till 20 personer konferera. De bakar och levererar fikakorgar till kommunens förvaltningar när behovet finns.

Kommunens biltvätt. I räddningsstationens lokaler tvättar Arbetscenter kommunens bilar. Bilarna servas och rekonditioneras.

Yttre fastighetsskötsel. Serviceförvaltningen, Lufab och kultur- och fritidsförvaltningen har gett Arbetscenter uppdraget att understödja med skötsel vid kommunens fastigheter. Gräsklippning, snöskottning för hand, ogräsrensning, städning, lättare målning och byggnadsarbeten är en del av arbetsuppgifterna. Arbetena utförs framför allt i centrum, Svärdsjö, Norslund och på Lugnet. På områdena hanteras både fordon och maskiner av olika slag.

Arbetscenter arbetar aktivt med att hitta nya verksamhetsområden med olika svårighetsnivåer. Behovet av arbetsträning kommer i stort sett alltid att finnas, vilket innebär att Arbetscenter måste utvecklas i takt med en föränderlig omvärld. De personer Arbetscenter möter i sin verksamhet har sysselsättning eller anställning, men vissa behöver delta i ett fontänhus för att få en social fritid och bryta ensamheten. De individer som kommer till Arbetscenter har oftast psykosociala svårigheter.

FALU KOMMUN: SOCIALFÖRVALTNINGEN

Daglig verksamhet, arbete och sysselsättning

Om en individ på grund av sin funktionsnedsättning inte står till den öppna arbetsmarknadens förfogande kan daglig verksamhet eller daglig sysselsättning hos socialförvaltningen bli aktuell.

Den som har intellektuell funktionsnedsättning, autism eller förvärvad hjärnskada i vuxen ålder kan ansöka om daglig verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Daglig verksamhet är inte ett lönearbete med anställ-

ningsförhållande. Semesterlagen och andra arbetsrättsliga lagar gäller därför inte. Det utgår en mindre ersättning, kallad habiliteringsersättning när individen deltar i daglig verksamhet. Ersättningen är skattefri och räknas inte som inkomst.

Daglig verksamhet är kostnadsfri, men individen får själv betala för resor, lunch och fika.

Inom daglig verksamhet finns två arbetskonsulenter som ska hjälpa till att erbjuda personer daglig verksamhet vid arbetsplatser (integrerad verksamhet) inom Falu kommun.

Arbetskonsulenten hjälper till med:

- Kartläggningssamtal
- Söka arbetsplats
- Introduktion på arbetsplatsen
- Gör arbetsplatsbesök och följer kontinuerligt upp personens dagliga verksamhet.

Syftet med den integrerade verksamheten är att öka möjligheten att få en anställning, alternativt att ha sin dagliga verksamhet tillsvidare på arbetsplatsen. Ansökan om daglig verksamhet görs hos LSS-handläggare på socialförvaltningen. Har individen inte rätt till daglig verksamhet enligt LSS så kan man ansöka om sysselsättning enligt socialtjänstlagen (SoL). Aktiviteterna är individuellt anpassade till funktionsnivån hos deltagarna. Följande verksamheter finns:

Kristallen, Vallmansgatan 1. Verksamheten är öppen alla vardagar. På Kristallen bakar man kaffebröd som säljs genom den egna cateringsverksamheten. Cateringverksamheten är inriktad mot kommunens förvaltningar. Lunch finns till självkostnadspris för deltagare inom verksamheten.

Medis är en träffpunkt där man vänder sig till personer med missbruk/samsjuklighet med ett behov av social samvaro. Målet är att erbjuda en meningsfull sysselsättning, där rutiner och struktur blir en del av vardagen. Socialpsykiatrien har också öppnat en second handbutik, anpassad för målgruppen. Deltagare i *Öppet hus* och *Navet* kommer att arbeta i den verksamheten. Krävs i dag biståndsbeslut för att kunna delta.

Socialpsykiatrien uppger att verksamheten vänder sig mot alla åldersgrupper men det är övervägande äldre med samsjuklighet och funktionssvårigheter som deltar. De unga som besöker verksamheten vill inte fortsätta. De känner sig inte hemma där, men har inte någon annanstans att gå. Oftast uppbär de ersättning från Försäkringskassan eller försörjningsstöd från socialförvaltningen. Gruppen står långt från arbetsmarknaden.

Inom socialpsykiatrien ser man behovet av något som de yngre kan vända sig till utan krav på motpresta-

tion, till exempel ett fontänhus. Det finns 36 individer i åldern 18–40 år inom socialpsykiatrin. Ett 20-tal har enbart boendestöd och saknar sysselsättning.

Arbetskonsulenterna inom LSS arbetar mot 60 individer, totalt finns 211 i daglig verksamhet. De uppger att det i dag finns 20–30 individer som är i behov av sysselsättning. Individerna kan ha svårt att identifiera sig med målgruppen, eller ha svårigheter med de krav som ställs.

I dag finns individer i olika åtgärder som är en kompromiss, i brist på åtgärder som inte finns. Arbetskonsulenterna ser att det finns individer som skulle delta i ett fontänhus om det fanns. ”Sjuk, men ändå inte” är individens egna ord om sin situation. Om en person deltar i ett fontänhus så kan dennes plats vid socialpsykiatrin frigöras för någon i större behov av insatsen. Det är viktigt att kunna delta utifrån sina egna förutsättningar.

Socialförvaltningens försörjningsstödsenheter

beräknar att de har cirka 800 sökande till försörjningsstöd varje månad, utav dessa är cirka 50 sökande med en psykisk ohälsa och utan sysselsättning i olika åldersgrupper. Dessutom finns troligen ett mörkertal, uppger socialförvaltningen.

LANDSTINGET

Vårdcentralerna. Förstudiens frågeställning har diskuterats med tre vårdcentraler i Falun. Där har jag valt att träffa samtalsterapeuterna. Det är de som träffar personer med psykisk ohälsa och de har den kunskap som passar förstudiens mål och syfte. Det genomgående svaret är att de ser en ökning av den psykiska ohälsan och då i synnerhet bland yngre människor. Ängest, stress, oro, depression, sömnsvårigheter, social isolering och neuropsykiatriska svårigheter blir allt vanligare. De uppger även att fler mår sämre men att det inte behöver betyda att det finns en diagnos, vilket ibland kan försvåra för individen att få rätt stöd.

Samtalsterapeuterna uppger att de träffar cirka 120 individer per år som de bedömer skulle ha ett behov av att delta i ett fontänhus, eller fler insatser. De ser ett behov av färdighetsträning. De möter flickor under 25 år som saknar sysselsättning och som uppbär försörjningsstöd eller är sjukskrivna eller arbetsökande vid Arbetsförmedlingen.

Många upplever att de inte fått någon hjälp via Arbetsförmedlingen. De upplever oro, stress, ångest och självfördömande tankar. Vårdcentralerna upplever att

individer som är långtidssjukskrivna och saknar sysselsättning ökar, samt att även utrikesfödda har behov av en plats. De ser att socialförvaltningen har ett ansvar för gruppen.

Ungdomsmottagningen ser samma utveckling som vårdcentralernas samtalsterapeuter. De ser också att den psykiska ohälsan ökar bland unga flickor. Det saknas ett ställe för dessa personer att vara på för att få en möjlighet att bryta sin isolering. De ser faran i att unga individer hamnar i ett utanförskap. Skolungdomar mår sämre, men behöver i de flesta fall inte psykiatrisk hjälp. Även många utrikesfödda upplever utanförskap, är ensamma och isolerade, med en ångestproblematik på en lindrig nivå. Ett fontänhus eller liknande skulle kunna vara en möjlighet för yngre att bryta sin isolering och få en plats med rutiner där de kan få en känsla att vara till nytta. Ungdomsmottagningen möter cirka 400 ungdomar per år och uppskattar att runt 20 procent av dem skulle behöva delta i ett fontänhuskoncept, cirka 35 personer. Tidigare insatser kan vara av betydelse för ungdomens fortsatta hälsa. Tidiga insatser som gjorts är oftast genom skolkurator, elevhälsa, och i vissa fall BuP (Barn- och ungdomspsykiatrin).

Arbetsterapeuterna vid psykiatrimottagningen uppger att det sker en ökning av den psykiska ohälsan och då bland yngre människor. De ser avsaknaden av en verksamhet för dessa och har själva tänkt på ett fontänhus som ett bra alternativ.

Psykiatrimottagningen uppger att de klart ser ett behov av ett fontänhus. De ser även att antalet personer med NPF (neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som till exempel ADD, ADHD, Aspergers) som väntar på behandling ökar.

Norslundsguppen möter personer med psykiska funktionsnedsättningar och psykiska sjukdomar från Team 3-psykiatrin. Gruppen tycker det är svårt att erbjuda något alternativ för de som behöver något annat än deras verksamhet, även yngre. De har själva funderat kring möjligheter till ett fontänhus i Falun.

Deltagarna står långt från arbetsmarknaden. Uppbär ekonomiskt bistånd via socialförvaltningen eller ersättning från Försäkringskassan. De har cirka 10–12 personer inskrivna vid verksamheten men ser att hälften är i behov av annat stöd, till exempel fontänhus. Verksamheten erbjuder en plats att träffa andra, enklare matlagning. De har öppet dagtid, men många har behov av att träffa andra på kvällar och helger.

INTRESSEFÖRENINGARNA

Intresseföreningarna har i sina verksamheter svårt att erbjuda vad ungdomar och unga vuxna behöver. Ungdomar kommer till verksamheten men blir inte kvar. Föreningarna anser att det beror på följande faktorer:

- det saknas andra unga att känna samhörighet med
- medelåldern är för hög
- samsjukligheten är för stor
- de aktiviteter som finns passar inte en yngre grupp
- lokalen passar inte.

Även i intresseföreningarna ser man en ökning av yngre med psykisk ohälsa.

De finns ingen information om hur många yngre som saknar ett ställe att vara på, men i föreningarna upplever man att gruppen är stor och att den växer. En plats där yngre kan träffas behövs. En sammanhangsplats eller ett aktivitetshus skulle kunna vara en möjlighet.

Det är viktigt med en kontinuitet/regelbundenhet och att lättare möta människor som är i behov av stöd.

Det är viktigt att försiktigt få prova vad man klarar av när det gäller arbete.

Föreningarna uppger också att de stödjer ett arbete mot ett fontänhus och att det känns hoppgivande att man i samhället ser att ett komplement behövs och att det arbetas för sådant. Föreningarna ser att kommunen har ett ansvar att erbjuda målgruppen rätt stöd.

STUDIEFÖRBUNDEN

Studieförbunden har fått tagit del av förstudiens frågeställning. De ser att de här människorna finns och möter dem i sina egna verksamheter. Många studieförbund anordnar kurser/föreläsningar som bland annat berör psykisk ohälsa, ibland tillsammans med någon intresseförening eller Finsam. Ett studieförbund upplåter möjligheten en kväll i veckan till en grupp unga vuxna med psykisk ohälsa att själva driva en mindre verksamhet som vänder sig mot unga vuxna med ohälsa, ett annat studieförbund anordnar kvällar där psykisk ohälsa diskuteras. Ett studieförbund inriktar sig mot att stödja föreningar att kunna driva studiecirkelarna.

Gemensamt ser studieförbunden att det behövs något mer att erbjuda unga vuxna med psykisk ohälsa. Gruppen finns och förbunden upplever att den blir större. De är gärna med och bidrar i en sådan utveckling om det finns rätt förutsättningar. De kan inte uppge hur många det skulle röra sig om, då de saknar sådana individregister.

Ett exempel på en förening som fått stöd av studieförbundet Folkuniversitetet att starta en verksamhet i liten

skala är *Öppna platsen*. Föreningen har fått låna en lokal där unga vuxna träffas en kväll i veckan. De ser att det är fler som befinner sig i ett utanförskap och är ensamma och det gäller inte bara unga.

ABF ser att alltför personer befinner sig utanför. De har samarbete med brukarorganisationer som Attention, RSMH, Autism och Aspergerföreningen, HSO, och anordnar studiecirkelklar kring ämnen som Adhd-anhörig, social fobi/ångest.

Studieförbundet Vuxenskolan ser ett stort intresse av delaktighet i ett fontänhus eller liknande. De möter människor i dag som har ett utanförskap. Studieförbunden ser att kommun och landsting har ett ansvar för målgruppen.

ARBETSFÖRMEDLINGEN

Det finns i dag 208 personer med psykisk funktionsnedsättning inskrivna vid Arbetsförmedlingen i Falun. Av dessa är:

- 51 med funktionshinderkod (ej arbetsklara enligt Arbetsförmedlingens bedömning).
- Resterande 157 befinner sig i någon sysselsättningsåtgärd. Några är anställda genom olika former av lönestöd.

Det finns även ett mörkertal med individer med förmodad psykisk ohälsa. Cirka 60 procent av de som varit inskrivna i Jobben (jobb och utvecklingsgarantin), har kommit tillbaka till Arbetsförmedlingen inom ett år då insatserna inte fungerat, ofta på grund av psykisk ohälsa. Det finns 180 personer som varit inskrivna i Jobben i mer än åtta år, varav 103 har dokumenterade psykiska funktionsnedsättningar.

Det finns även ett okänt antal individer med svårigheter utan en funktionshinderskod som befinner sig i insatser, men som inte får rätt stöd. Enligt Arbetsförmedlingen har var femte inskriven en funktionsnedsättning.

Man kan anta att de som står utan åtgärd uppstår ekonomiskt bistånd via socialförvaltningen.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

113 kvinnor och 112 män i Falun, totalt 225 personer, uppstår aktivitetsersättning. Av dessa är 51 (23 procent) utan sysselsättning. Antalet unga med aktivitetsersättning har ökat.

2015 var 602 individer i Falu kommun sjukskrivna på grund av en psykisk ohälsa.

PERSONLIGA OMBUD

Personliga ombud vänder sig till individer i åldrarna 18–65 år med långvarig psykisk funktionsnedsättning. Tillsammans med individen kartläggs behov av vård, stöd och service som man har rätt till. Ombuden är ingen myndighet. De har tystnadsplikt och för inga journaler. Personligt ombud är gratis. De arbetar på individens uppdrag. Ger råd och stöd i kontakter med sjukvård och myndigheter.

De personliga ombuden möter cirka 200 personer i området Falun/Borlänge, i hela länet rör det sig om cirka 400 personer.

Ungefär 90 procent av dem de möter har inte någon sysselsättning. Ofta är läkaren den enda kontakt de haft. De får vanligtvis försörjningsstöd från socialförvaltningen eller ersättning från Försäkringskassan (aktivitetsersättning/aktivitetsstöd/sjukersättning).

Individerna behöver stöd i form av boendestöd och kontaktmannaskap på en eventuellt tilltänkt arbetsplats. De uttrycker också att vården behöver tryggas upp när det gäller medicin/behandling/samtal/intyg.

Långa väntetider till psykiatrin försvårar situationen, och många saknar kontakt med Arbetsförmedlingen eller socialförvaltningen. De har en handläggare men träffar inte denna. Det gäller både Arbetsförmedlingen och socialförvaltningen.

Det som saknas i Falun när det gäller rehabilitering till arbete/studier för psykiskt funktionsnedsatta, är någonting mellan daglig verksamhet och kravfylld arbets träning. En stor grupp individer, främst unga, passar inte in någonstans och blir isolerade. De saknar ofta kontakt med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialförvaltningen, trots att de är inskrivna i systemet.

REGION DALARNA

Personal på Region Dalarna som arbetar med utvecklingsområdena personer med funktionsnedsättning och vuxenpsykiatri, ser att ett fontänhus skulle fylla ett behov. Det finns många bra verksamheter att vända sig till i dag, men de anser att det saknas ett komplement. Ett fontänhus skulle kunna fylla det behovet.

PERSONER MED PSYKISK OHÄLSA

Personer som själva lever med psykisk ohälsa svarar att de saknar en plats att träffa andra och ha arbetsuppgifter. De tror även att en sådan plats skulle även hjälpa dem att komma vidare mot egen försörjning.

Sammanfattning

Hur många personer med psykisk ohälsa står utan sysselsättning i Falun?

Det finns inte underlag för att redovisa exakta siffror, utan jag har gjort en uppskattning utifrån de svar som lämnats.

I Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens verksamhet finns 388 personer med psykisk ohälsa, flertalet står utan sysselsättning.

Socialpsykiatri/LSS och försörjningsstödsenheten inom Falu kommun har idag cirka 100 individer med dokumenterad psykisk ohälsa som står utan sysselsättning. Här finns ett stort mörkertal, antalet är betydligt större.

AME uppger att de har 416 personer med psykisk ohälsa utan sysselsättning i sina verksamheter.

Landstinget uppger att de har 160 individer, men att siffran sannolikt är större.

Personliga ombud uppskattar även de ett antal individer med psykisk ohälsa som står utan sysselsättning. Även intresseföreningar och studieförbund möter målgruppen i sina verksamheter.

Därutöver finns ett antal individer som befinner sig i någon annan insats eller åtgärd, för vilka ett fontänhus skulle möta ett behov. Även personer som är i riskzonen för att hamna i utanförskap eller förlora jobbet på grund av psykisk ohälsa skulle ha nytta av ett fontänhus.

Arbetscenter ser att de individer vars OSA-anställning upphör (offentligt skyddad anställning) har svårt att finna arbete utifrån sina förutsättningar och därmed hamnar åter i arbetslöshet och troligtvis återkommer efter en tid till nya arbetsmarknads åtgärder.

Förstudien visar att det är ett stort antal individer som har en psykisk ohälsa och saknar sysselsättning, utöver detta ett förmodat mörkertal. Det finns antagligen individer som befinner sig i fler myndigheter. Därför är den sammanlagda siffran uppskattad.

Vad har de för försörjning?

Närmare 550 falubor med psykisk ohälsa har försörjningsstöd från socialförvaltningen som huvudsaklig inkomst. Över 600 sjukskrevs någon gång under förra året för psykisk ohälsa. Cirka 160 falubor fick sjuk- och

Personer i Falun med psykisk ohälsa och utan sysselsättning, dec 2015 – dec 2016

Med funktionshinderkod	51
* Med psykisk ohälsa (återkommande i Joben)	157
Summa Arbetsförmedlingen	208
Utan sysselsättning/aktivitetsers.	51
Sjukskrivna för psykisk ohälsa**	139
Summa Försäkringskassan	190
Vid vårdcentralerna	120
Norslundsguppen	5
Ungdomsmottagningen	35
***Arbetssterapeuter och psykiatri	–
Summa landstinget	160
<i>Arbetsmarknadsenheten:</i>	
Jobb- och praktikgruppen	251
Mottagningsteamet	20
Ungdomsslussen	25
Coachingteamet	20
<i>Socialförvaltningen:</i>	
LSS/socialpsykiatri	50
Försörjningsstöd	50
Summa kommunen	416
****Personliga ombud	90
Totalt	1 064

* Uppskattad siffra. Arbetsförmedlingen saknar kod för psykisk ohälsa.

** Avser sjukskrivna 180 dagar och mer. Dessutom fanns det 340 personer som var sjukskrivna för psykisk ohälsa i 180 dagar eller mer, men som har anställning. De är självfallet också välkomna till ett fontänhus.

*** Ser behov men har inga siffror.

**** Uppskattad siffra avseende Falun.

En del individer är inskrivna på flera myndigheter och därför blir totalsiffran i tabellen större än det verkliga antalet personer vid de olika instanserna. Å andra sidan tror vi att det finns ett mörkertal, nämligen personer med psykisk ohälsa utan sysselsättning som inte är med i de ovanstående kategorierna.

aktivitetsersättning (f.d. förtidspension) för dokumenterad psykisk ohälsa. Dessutom finns ett stort antal, 270 personer, där den huvudsakliga försörjningen är mer oklar.

Vilka insatser har de fått tidigare ?

Insatser som tidigare erbjudits varierar var på "arbetslinjen" individen befinner sig och vilken verksamhet man deltagit vid, även vilken ålder man har. Det kan även bero på om individen har en diagnos som är medicinskt dokumenterad. Vårdcentralerna eller ungdomsmottagningen är oftast också den första kontakten/insatsen de har. När det gäller Arbetsförmedlingen har individen oftast ingen eller sällan kontakt med sin platsförmedlare för vidare stöd. Det kan vara likadant vid kontakten med socialförvaltningen.

De ungdomar som deltar i Ungdomsslussen kommer direkt via försörjningsstöd eller Arbetsförmedlingen och behöver därför inte fått någon tidigare insats. Kartläggning sker oftast då man är i verksamheten.

Innan individen deltar i coachingteamets verksamhet har man oftast fått erbjudande om praktik som oftast har misslyckats och inte lett till någon sysselsättning eller arbete.

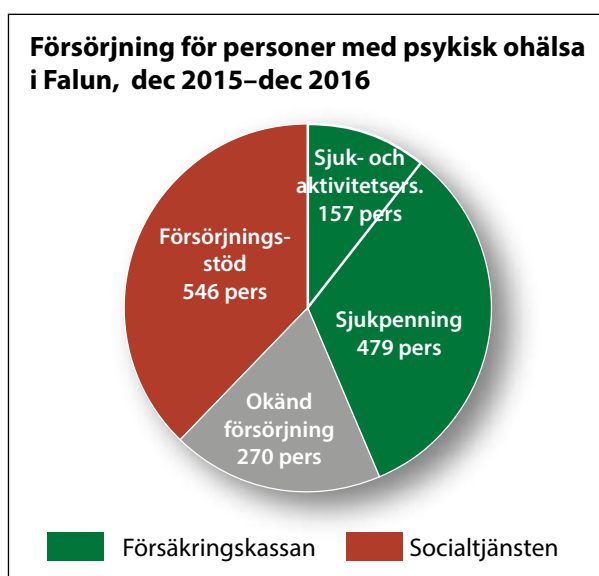
Har individen sedan tidigare kontakt med psykiatri har insatser erbjudits som till exempel terapi, samtal, arbetsterapeut eller medicinering. Detta betyder inte automatiskt att det skett något samarbete mellan psykiatri, arbetsförmedling eller socialförvaltningen.

Vilka behov av insatser för att närma sig arbetsmarknaden har de?

Ett flertal av individerna som befinner sig i ett utanförskap kommer troligtvis ha svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det gemensamma svaret från de verksamheter som ingått i förstudien är att det saknas en plats för målgruppen med psykisk ohälsa/ensamma som inte förknippas med tvång, myndigheter och krav på arbetsmarknad eller studier. En plats som bygger på frivillighet och en möjlighet att träffa andra och få ett bra komplement till en fungerande vardag.

Verksamheterna som tillfrågats i förstudien möter många människor som upplever ett utanförskap med

Gruppen med okänd försörjning består av personer som vårdcentralerna och personliga ombud uppgett har psykisk ohälsa och saknar sysselsättning, men där försörjningen varit okänd.

ensamhet och isolering som en följd. Att få en fungerande rutin inför en arbetsmarknadsinriktad insats är i bland avgörande. Det är viktigt att inte utesluta någon.

Vem har det långsiktiga ansvaret för gruppen?

Individerna i målgruppen är oftast aktuella hos flera instanser. Därför ser de tillfrågade att myndigheterna m.fl. aktörer har ett gemensamt ansvar. Men flertalet av de tillfrågade pekar särskilt på kommunens och landstingets ansvar att erbjuda rätt stöd.

Förutsättningar för fontänhus i Falun

Förstudien visar att det finns underlag för och behov av en plats för människor som behöver en meningsfull vardag för att närma sig arbetsmarknaden.

Det behövs en kompletterande verksamhet i Falun för målgruppen, en verksamhet som inte är beroende av biståndsbeslut.

Förstudien visar att målgruppens behov överensstämmer med fontänhusens verksamhet.

VARFÖR ETT FONTÄNHUS ?

I förstudien framkommer också att socialförvaltningens försörjningsstödsenhet fått mindre resurser och därmed har fått svårare att planera, göra uppföljningar och finna rätt stöd för individen.

Detsamma gäller Arbetsförmedlingen. Där finns färre resurser att stödja individer i behov av samordnat stöd.

Vad gäller psykiatrin är det långa väntetider som tillsammans med färre resurser försvårar förmågan att erbjuda rätt stöd i tidigt skede.

Försäkringskassan kräver tydligare läkarutlåtanden för individer som söker till exempel aktivitetsersättning.

Sammantaget gör detta det svårare för individer i behov av samordnat stöd att närma sig egen försörjning. Oftast krävs medicinskt underlag för att få möjligheten till rätt stöd och anställning.

Ett fontänhus erbjuder rätt stöd. Det är frivilligt, kostar ingenting, inget medicinskt underlag behövs. Modellen och arbetssättet finns redan och visar goda resultat (se www.sverigesfontanhus.se/fontanhus-gor-skillnad/).

VINSTER I FALUN

Det finns i dag bra verksamheter för målgruppen i Falun. Ändå finns ett behov av en kompletterande verksamhet som kan bidra till att färre hamnar mellan regelverken. Genom att också involvera studieförbund och intresseföreningar ökar förutsättningarna för individen att aktivt delta i samhället.

Förutsättningarna för individen att närma sig arbetsmarknaden blir bättre. Resurser frigörs på myndigheterna, som därmed ges bättre möjligheter att erbjuda

stöd till dem som behöver. Anhöriga avlastas och kan även erbjudas utbildning via fontänhuset.

MÅLSÄTTNING OCH SYFTE

Varför starta ett fontänhus i Falun? *Målsättningen* är att utifrån behovet som kartlagts i förstudien första del skapa en verksamhet som minskar den psykiska ohälsan och kompletterar de insatser som redan finns.

Det finns flera *syften* med att starta ett fontänhus:

- att civilsamhället och intresseföreningar samverkar med berörda myndigheter som arbetar mot målgruppen,
- att tillsammans med individerna bygga upp ett fungerande komplement som bygger på individens vilja och frivillighet att delta utifrån sina förutsättningar att på sikt närma sig arbetsmarknaden
- att frigöra resurser för myndigheterna.
- att ge individen möjligheter må bättre, eller åtminstone inte må sämre.

TROLIGA KONSEKVENSER OM INTE FONTÄNHUS ELLER LIKNANDE STARTAS

Ett fontänhus i Falun skulle bidra till att motverka en dyster utveckling som vi kan förutse om inget görs:

- målgruppen finns kvar och ökar förmodligen i antal
- fler unga hamnar i utanförskap
- stigmatiseringen ökar
- kostnaderna för kommunen i form av insatser enligt LSS, boendestöd och försörjningsstöd ökar
- Landstingets vårdkostnader ökar genom ökad medicinering samt ett större vårdbehov
- Försäkringskassans kostnader ökar i form av att fler söker ersättning
- Arbetsförmedlingens kostnader minskar då de inte kommer att använda medel för lönestöd fullt ut, vilket betyder att fler inte närmar sig arbetsmarknaden
- det sociala arvet och miljön kommer inte att brytas
- skatteintäkter och köpkraft minskar i Falun.

Denna prognos grundas på den information som framkommit i förstudien.

Slutsats

Det finns underlag för och behov av en kompletterande insats för den aktuella målgruppen, dvs individer med psykisk ohälsa som saknar sysselsättning eller finns i ett utanförskap.

De tillfrågade i förstudien ger samstämmiga svar. Det finns intresse och vilja att stödja en utveckling mot ett fontänhus i Falun.

Förstudien visar även att ett fontänhus inte tar över annan verksamhet. Däremot kompletterar man varandra på ett bra sätt. Fler personer erbjuds stöd.

Studiebesök till fontänhusen i Motala, Örebro, Skön-

dal och Stockholm har gjorts tillsammans med politiker, tjänstemän och personer som själva har psykisk ohälsa. Intrycken från dessa besök är positiva. Det är viktigt att samhället inkluderar alla människor och ger dem förutsättningar att närma sig arbetsmarknaden. Det är också viktigt att civilsamhället involveras.

Fontänhusmodellen är beprövad, internationell och etablerad i tolv olika städer i Sverige. Om det är rätt metod eller inte, vet vi inte förrän vi provat. Men vi vet att om vi inte gör något sker ingen förändring. Har vi i Falun råd att låta bli?

Internationella riktlinjer för klubbhusprogram

De internationella riktlinjerna för klubbhusprogram, som antagits enhälligt av den världsomspännande klubbhusgemenskapen, definierar klubbhusmodellen för rehabilitering. Principerna som uttrycks i dessa riktlinjer är hjärtat i klubbhusgemenskapens framgångar med att hjälpa människor med psykisk ohälsa att undvika sjukhusvistelse samtidigt som de uppnår sociala, ekonomiska, utbildningsmässiga och yrkesmässiga mål. Riktlinjerna fungerar också som en "rättighetsförklaring" för medlemmarna och etiska regler för anställda, styrelsemedlemmar och administratörer. Riktlinjerna betonar att ett klubbhus är en plats som erbjuder sina medlemmar respekt och möjligheter. Riktlinjerna utgör grunden för att utvärdera klubbhusets kvalitet genom Clubhouse Internationals ackrediteringsprocess.

Vartannat år granskar den världsomspännande klubbhusgemenskapen dessa riktlinjer och ändrar dem i den utsträckning det anses nödvändigt. Processen samordnas av Clubhouse Internationals kommitté. Processen samordnas av Clubhouse Internationals kommitté för riktlinjegranskning, som består av medlemmar och anställda i ackrediterade klubbhus över hela världen.

MEDLEMSKAP

1. Medlemskapet är frivilligt och utan tidsbegränsning.

2. Klubbhuset styr själv över godkännandet av nya medlemmar. Medlemskapet är öppet för alla som har eller har haft psykisk ohälsa, om inte denna person utgör ett betydande och befintligt hot mot den allmänna säkerheten i klubbhusgemenskapen.

3. Medlemmarna väljer själva hur de använder klubbhuset och vilka anställda de arbetar med. Det finns inga överenskommelser, avtal, scheman eller regler som är avsedda att tvinga medlemmarna att delta.

4. Alla medlemmar har samma tillgång till alla klubbhusmöjligheter oavsett av diagnos eller funktionsnivå.

5. Medlemmar kan själva välja att delta i skrivandet av alla dokument som återspeglar deras deltagande i klubbhuset. Alla sådana dokument undertecknas av både medlemmen och den anställda.

6. Medlemmar har rätt att omedelbart återinträda i klubbhusgemenskapen

efter en längre eller kortare frånvaro om inte deras återvändo utgör ett hot mot klubbhusgemenskapen.

7. Klubbhuset tillhandahåller en effektiv uppsökande verksamhet till medlemmar som inte deltar, blir isolerade i samhället eller inlagda på sjukhus.

RELATIONER

8. Alla klubbhusmöten är öppna för både medlemmar och anställda. Det förekommer inga formella möten för endast medlemmar eller formella möten för endast anställda där programbeslut och medlemsfrågor diskuteras.

9. Det finns tillräckligt många klubbhusanställda för att kunna engagera medlemmarna, men så få att det är omöjligt för dem att fullgöra sitt ansvar utan medlemmarnas engagemang.

10. Klubbhusets anställda arbetar allsidigt. Alla anställda delar ansvaret för anställning, boende, kvällar och helger, helgdagar och enhetsarbete. De anställda delar inte sin tid mellan klubbhuset och andra stora arbetsansvar som står i konflikt med det unika förhållandet mellan medlemmar och anställda.

11. Ansvaret för driften av klubbhuset vilar på medlemmarna och de anställda och ytterst på klubbhuschefen. Centralt för detta ansvar är medlemmarnas och de anställdas engagemang i alla aspekter av klubbhusets drift.

UTRYMME

12. Klubbhuset har sin egen identitet, inklusive sitt eget namn, sin egen e-postadress och sitt eget telefonnummer.

13. Klubbhuset har sitt eget fysiska utrymme. Det är fristående från eventuella psykitrimottagningar eller institutioner och påverkas inte av andra program. Klubbhuset är utformat för att främja den arbetsinriktade dagen och samtidigt vara attraktivt, lagom stort och förmedla en känsla av respekt och värdighet.

14. Alla klubbhusutrymmen är tillgängliga för medlemmar och anställda. Det finns inga utrymmen som är avsedda endast för anställda eller endast för medlemmar.

ARBET SINRIKTADE DAGEN

15. Den arbetsinriktade dagen engagerar medlemmar och anställda tillsammans, sida vid sida, i driften av klubbhuset. Klubbhuset fokuserar på styrkor, talanger och förmågor, den arbetsinriktade

dagen får därför inte omfatta kliniker för medicinering eller program för öppenvård eller terapi inom klubbhuset.

16. Arbetet som utförs i klubbhuset är endast arbete som skapas av klubbhuset inom ramen för verksamheten och främjandet av klubbhusgemenskapen. Inget arbete för utomstående personer eller organisationer, oavsett om det utförs mot betalning eller inte, är godtagbart arbete i klubbhuset. Medlemmarna får inte betalt för något klubbhusarbete och det finns inte heller några konstruerade belöningssystem.

17. Klubbhuset är öppet minst fem dagar i veckan. Den arbetsinriktade dagen motsvarar normal arbetstid.

18. Klubbhuset är organiserat i en eller flera arbetsenheter, som var och en har tillräckligt med anställda, medlemmar och meningsfullt arbete för att upprätthålla en full och engagerande arbetsinriktad dag. Enhetsmöten hålls såväl för att främja relationer som för att organisera och planera dagens arbete.

19. Allt arbete i klubbhuset är utformat för att hjälpa medlemmarna att återfå sitt egenvärde, få ett mål och få självförtroende, det är inte avsett att vara arbetsspecifik utbildning.

20. Medlemmarna har möjlighet att delta i allt arbete i klubbhuset, inklusive administration, forskning, medlemsregistrering och introduktion, uppsökande verksamhet, anställning, utbildning och utvärdering av anställda, PR, påverkansarbete och utvärdering av klubbhusets effektivitet.

ANSTÄLLNING

21. Klubbhuset gör det möjligt för sina medlemmar att återvända till avlönat arbete genom Övergångsanställning, Anställning med stöd och Självständig anställning, därför tillhandahåller klubbhuset inte anställning till medlemmar genom företag inom verksamheten, fristående klubbhusföretag eller skyddade verkstäder.

Övergångsanställning

22. Klubbhuset erbjuder sitt eget program för Övergångsanställningar, som garanterar medlemmarna möjligheter till arbete på ordinarie arbetsmarknad. Som ett utmärkande drag för klubbhusets program för Övergångsanställningar garanterar klubbhuset en ersättare för alla arbeten om

medlemmen är frånvarande. Därutöver uppfyller programmet för övergångs- anställning följande grundkriterier:

- a. Önskan att arbeta är den enskilt viktigaste faktorn för att fastslå möjligheten till arbete.
- b. Möjligheter till arbete fortsätter att vara tillgängliga oavsett framgången vid tidigare arbeten.
- c. Medlemmarna arbetar i arbetsgivarens lokaler.
- d. Medlemmarna erhåller avtalsenlig lön, dock minst minimilön, som betalas ut direkt av arbetsgivaren.
- e. Övergångsanställningar upprättas utifrån ett brett utbud av arbetsmöjligheter.
- f. Övergångsanställningar är deltid och tidsbegränsade, i allmänhet 15 till 20 timmar per vecka och pågår i sex till nio månader.
- g. Valet och utbildningen av medlemmar med övergångsanställning är klubbhusets ansvar, inte arbetsgivarens.
- h. Klubbhusets medlemmar och anställda informerar alla berörda myndigheter som handhar bidrag till medlemmarna om övergångsanställningar.
- i. Övergångsanställningar handhas av klubbhusets anställda och medlemmar och inte av ÖA-specialister.
- j. Det förekommer inga övergångs- anställningar inom klubbhuset

Övergångsanställningar vid en organisation med överinseende måste ligga utanför klubbhusets lokaler och uppfylla alla ovanstående kriterier.

Anställning med stöd och Självständig anställning

23. Klubbhuset erbjuder sina egna program för anställning med stöd och självständig anställning för att hjälpa medlemmarna att få, behålla och förbättra sin anställning. Som ett utmärkande drag för anställning med stöd från klubbhuset upprätthåller klubbhuset en relation med den arbetande medlemmen och arbetsgivaren. Medlemmar och anställda fastställer gemensamt vilket typ av stöd som önskas, hur ofta det ska ske och var det ska ske.

24. Medlemmar som arbetar självständigt fortsätter att ha tillgång till allt stöd och alla möjligheter som klubbhuset erbjuder, inklusive främjande av rättigheter, samt hjälp med boendefrågor, kliniska, juridiska, ekonomiska och personliga frågor och deltagande i kvälls- och helgprogram.

UTBILDNING

25. Klubbhuset stödjer medlemmar att nå sina mål för yrkesutbildning och utbildning genom att hjälpa dem att dra nytta av utbildningsmöjligheter i samhället. Om klubbhuset även tillhandahåller ett internt utbildningsprogram använder det sig i betydande utsträckning av medlemmarnas färdigheter i att lära ut och handleda.

HUSETS FUNKTIONER

26. Klubbhuset är beläget i ett område där det går att garantera tillgång till allmänna transportmedel, både för att komma till och från klubbhuset och för att få tillgång till möjligheter till arbete. Klubbhuset tillhandahåller eller ordnar effektiva alternativ när tillgången till allmänna transportmedel är begränsad.

27. Stöd för att komma i kontakt med samhällets tjänster tillhandahålls av medlemmar och anställda. Detta sociala stöd är en central del av arbetet på klubbhusets enheter. Det inbegriper hjälp med rättigheter, boende och att föra medlemmarnas talan, främjande av en hälsosam livsstil samt hjälp med att få tillgång till medicinska, psykiatriska, farmakologiska och missbruksrelaterade tjänster av kvalitet i samhället.

28. Klubbhuset erbjuder hjälp, aktiviteter och möjligheter som är till för att hjälpa medlemmar att utveckla och upprätthålla en hälsosam livsstil.

29. Klubbhuset har åtagit sig att säkra ett brett val av säkra och anständiga bostäder till ett överkomligt pris, inklusive möjligheter till självständigt boende för alla medlemmar. Klubbhuset har tillgång till möjligheter som uppfyller dessa kriterier, eller om sådana inte finns utarbetar klubbhuset sitt eget program för boende. Klubbhusprogram för boende uppfyller följande grundkriterier:

- a. Medlemmar och personal sköter programmet tillsammans.
- b. Medlemmar som bor där gör så av egen vilja.
- c. Medlemmar väljer var de vill bo och med vem.
- d. Policyer och rutiner utvecklas på ett sätt som stämmer överens med resten av klubbhuskulturen.
- e. Nivån på stödet ökar eller minskar utifrån hur medlemmens behov ändras.
- f. Medlemmar och anställda uppsöker aktivt andra medlemmar för att hjälpa dem behålla sin bostad, i synnerhet när medlemmen är inlagd på sjukhus.

30. Klubbhuset genomför en objektiv utvärdering av sin effektivitet, inklusive Clubhouse International- ackreditering.

31. Klubbhuschefen, medlemmarna, de anställda och andra tillämpliga personer deltar i ett heltäckande två eller tre veckor långt utbildningsprogram om klubbhusmodellen vid ett certifierat utbildningshus.

32. Klubbhuset har fritidsprogram och sociala program på kvällar och helger. Helgdagar firas på den faktiska helgdagen.

FINANSIERING, LEDNING OCH ADMINISTRATION

33. Klubbhuset har en oberoende styrelse, eller, om det är knutet till en finansär som huvudman, en fristående rådgivande styrelse som består av personer som är i en unik position att tillhandahålla stöd och föra klubbhusets talan i frågor som rör ekonomi, juridik, lagstiftning, anställningsutveckling och samhälleligt stöd.

34. Klubbhuset utarbetar och upprätthåller sin egen budget, som godkänns av styrelsen eller stöds av en rådgivande styrelse, som tillhandahåller synpunkter och rekommendationer innan räkenskapsåret påbörjas, och regelbundet övervakas under räkenskapsåret.

35. De anställdas löner är konkurrenskraftiga jämfört med jämförbara tjänster inom social- och hälsoområdet.

36. Klubbhuset har stöd från tillämpliga hälsomyndigheter och alla nödvändiga tillstånd och ackrediteringar. Klubbhuset samarbetar med personer och organisationer som kan öka dess effektivitet i det bredare samhället.

37. Klubbhuset arrangerar öppna forum och har förfaranden som gör det möjligt för medlemmar och anställda att aktivt delta i beslutsfattande, i allmänhet genom konsensus om ledning, policyskapande och klubbhusets framtida inriktning och utveckling.

*Svensk översättning
reviderad oktober 2016*

Clubhouse International
425 West 47th Street
New York, New York 10036
USA
Telephone: 212 582 0343
Fax: 212 397 1649
Web: www.clubhouse-intl.org
October, 1989 ©
Reviderad i februari 2015

DECEMBER 2016